

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

แนวทางการส่งเสริมปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในพื้นที่ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
**Growing Fruit, Perennial Push Trend in Nampai Sub-District,
Nampad District, Uttaradit Province**

สุนทร ตะนาวศรี (Suntorn Tanaosri)* จินดา ขลิบทอง (Jinda Kliptong)**

บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ (2) ความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น (3) ความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น (4) ปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น

ประชากรที่ศึกษาได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอน้ำปาด จำนวน 521 ราย และคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง 227 ราย เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 50.99 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.37 คน จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.42 คน มีการจ้างแรงงานเฉลี่ย 5.32 คน ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากภัยน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม ปี 2554 เป็นพื้นที่การเกษตรเสียหาย มีขนาดการถือครองที่ดินเฉลี่ย 32.84 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นการถือครองโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ ใช้ประโยชน์ที่ดินในการทำไร่มากที่สุดเฉลี่ยร้อยละ 21.19 ไร่ รายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำไร่ มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 133,400.88 บาท แหล่งเงินทุนด้านการเกษตรส่วนใหญ่มาจากตนเอง เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีแหล่งความรู้ในชุมชนคือผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน มีสื่อโทรทัศน์ในครัวเรือน ได้รับความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความรู้เกี่ยวกับการปลูกมะม่วงหิมพานต์ ในระดับมาก และการปลูกมะขามเปรี้ยวในระดับปานกลาง เกษตรกรทั้งหมดมีความสนใจในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ส่วนใหญ่มีความสนใจปลูกมะขามเปรี้ยว รองลงมาคือ มะม่วงหิมพานต์ มีความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนอยู่ในระดับมากที่สุด สนใจรูปแบบการปลูกแบบแบ่งพื้นที่มากกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ มีความต้องการการฝึกอบรมของการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ การดูแลรักษา โรคและแมลง และการแปรรูป ในระดับมาก 4 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การเก็บเกี่ยว และการจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว ส่วนความต้องการการฝึกอบรมของการส่งเสริมการมะขามเปรี้ยวในระดับมากที่สุด 2 ประเด็น ได้แก่ การดูแลรักษา และโรคและแมลง ในระดับมาก 5 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การเก็บเกี่ยว การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป มีความต้องการคู่มือในการฝึกอบรมในระดับมากที่สุดทั้งมะม่วงหิมพานต์และมะขามเปรี้ยวทั้งหมด 7 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา โรคและแมลง การเก็บเกี่ยว การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูป ส่วนแผนพับ โปสเตอร์ วิดีทัศน์ และพาเวอร์พอยท์ เกษตรกรมีความต้องการในระดับมากทุกประเด็นทั้งมะม่วงหิมพานต์และมะขามเปรี้ยว

คำสำคัญ แนวทางการส่งเสริม ไม้ผลไม้ยืนต้น

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช oxcrub@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.Keo@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) socio-economic circumstance of farmers in Nampai Sub-District, Nampad District, Uttaradit Province (2) knowledge about growing fruit and perennial (3) needs and push trend for growing fruit and perennial (4) problems and obstacles in growing fruit and perennial push trend.

The research population was a number of 521 maize farmers in Nampai Sub-District, Nampad District, Uttaradit Province who registered with the Agricultural Extension Office, Nampad District. From calculation the sample group at confidence level 95%, 227 samples were selected. Instrument for data compilation was interview. Data was analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum value and maximum value.

From the research results, it was discovered that most of the farmers were female with the average age at 50.99 years and completed primary education level. They had experience in growing fruits, perennial push trend. The average number of their household member was 4.37 persons. The average number of agricultural labor in their household was 2.42 persons. The average number of hired labor was 5.32 persons. Most of them were affected by flash floods and landslide in the year 2011. Their agricultural area was damaged. The average of their occupied area was 32.84 rai, mostly without certificate of ownership. The average land mostly used for farming was 21.19 rai/person. Most of their income derived from farming with the average income 133,400.88 baht/household. Capital was mostly from their savings. They were customers of the Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives. Their source of knowledge in community was agricultural leader in the village and television at home. Knowledge that was acquired from agricultural extension agents included knowledge about growing cashew nut was at high level while growing sour tamarind was at medium level. All of them were quite interested in growing fruits and perennial. The majority was interested in growing sour tamarind and next would be cashew nut. Their readiness for change and adjustment was at the highest level. They were interested in growing in separate area, over 40% of the area. Their need in training on promotion for growing cashew nut was at the highest level over 3 issues namely; taking care, disease and pest and processing- at high level over 4 issues namely; selection, propagation, growing/harvest and post-harvest management. Their need in training on promotion for growing sour tamarind was at the highest level over 2 issues namely; taking care, disease and pest – at high level over 5 issues namely; selection, propagation, growing, harvest, post-harvest management and processing. Training manual for both cashew nut and sour tamarind was needed at the highest level over 7 issues namely; selection of variety and propagation, growing, taking care of disease and pest, harvest, post-harvest management and processing. Every issue of cashew nut and sour tamarind in form of brochure, poster, video and power point were needed by farmers at high level as well.

Keywords: Push Trend, Fruit, Perennial

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช oxcrub@hotmail.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช arkjin@hotmail.com

*** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.Keo@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

บทนำ

อุทกภัยในประเทศไทย พ.ศ. 2554 เป็นอุทกภัยรุนแรงที่เกิดขึ้นระหว่างฤดูมรสุมในประเทศไทย จากอุทกภัยใหญ่ระดับประเทศที่มีความเสียหายอย่างมหาศาล ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ก็เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่ได้ประสบภัยนั้นด้วย จากภัยธรรมชาติที่เกิดขึ้นนี้ ปัญหาส่วนหนึ่งที่มองข้ามไม่ได้เลยคือ ปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่ ตั้งแต่บรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งตำบลน้ำไผ่ มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน ความลาดชัน 2-35 เปอร์เซ็นต์ กระจายอยู่ทั่วไปของตำบล ล้อมรอบไปด้วยภูเขาและพื้นที่ราบเรียบเป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่นาข้าวอยู่ตามบริเวณร่องเนินเขาริมลำห้วย ประชากรส่วนใหญ่ในตำบลประกอบอาชีพด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ สับปะรด ถั่วลิสง และถั่วเขียว เป็นต้น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีการปลูกมากที่สุด จำนวน 518 ครัวเรือน เนื้อที่ 6,494 ไร่ และส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ลาดชัน (สำนักงานเกษตรอำเภอน้ำป่าด, 2554 : 17-18) จากปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในพื้นที่ลาดชันภูเขาโดยไม่มีดินไม้ช่วยดูดซับน้ำ และยึดเกาะดิน เมื่อเกิดฝนตกลงมาปริมาณมากจึงทำให้เกิดน้ำป่า ดินโคลนไหลบ่าลงมาอย่างรวดเร็ว สร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ฉะนั้นถ้าเกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการปลูกพืชไร่ในลักษณะเชิงเตี้ยมาเป็นปลูกร่วมกับไม้ผล ไม้ยืนต้น เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ก็จะสามารถลดปัญหาดังกล่าวได้ส่วนหนึ่ง เพราะไม้ผล ไม้ยืนต้นจะช่วยชะบะแรงจากฝนที่จะตกลงสู่ผิวดินโดยตรง สามารถดูดซับน้ำเพื่อชะลอการไหลบ่าของน้ำ และเป็นการสร้างพื้นที่สีเขียวลดภาวะโลกร้อนได้อีกทางหนึ่ง ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรรศึกษาในเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นในพื้นที่ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์” เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการส่งเสริมการเกษตร และการทำโครงการฟื้นฟูพื้นที่ประสบภัยน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม เพื่อให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ของเกษตรกรตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นของเกษตรกร
3. เพื่อศึกษาความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นของเกษตรกร
4. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นของเกษตรกร

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากร คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่าด จังหวัดอุดรดิตถ์ ที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรอำเภอน้ำป่าด จำนวน 521 ราย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งใช้สูตรคำนวณของยามานะ โดยยอมให้มีค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 227 ราย

1.3 การสุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยการจับสลากรายชื่อของเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้านที่ศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์ทั้งชนิดปลายปิดและปลายเปิด ประกอบด้วย 4 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เดิม

2.2 การทดสอบแบบสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาแล้วนำไปสัมภาษณ์เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่ไม่ใช่อำเภอตัวอย่าง จำนวน 20 ราย แล้วนำมาตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.959

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) วางแผนกำหนดวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์ 2) ประสานงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล เพื่อแจ้งวัตถุประสงค์การวิจัย และขอความร่วมมือในการประสานงานผู้นำหมู่บ้านในการนัดหมายเกษตรกรตามแผนที่กำหนดไว้ 3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามแผนจนเสร็จเรียบร้อย จำนวน 227 ชุด 4) ตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ เพื่อเตรียมดำเนินการวิเคราะห์ต่อไป

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติ ค่าแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดลำดับ

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร ในพื้นที่ ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำป่า จังหวัดอุดรธานี

เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 50.99 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.37 คน จำนวนแรงงานภาคการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.42 คน มีการจ้างแรงงานเฉลี่ย 5.32 คน ส่วนใหญ่ได้รับผลกระทบจากภัยน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่ม ปี 2554 ได้รับผลกระทบเป็นพื้นที่การเกษตรเสียหาย รองลงมาผลผลิตทางการเกษตรเสียหาย และบ้านเรือนเสียหาย ตามลำดับ มีขนาดการถือครองที่ดินระหว่าง 15.1 – 30.0 ไร่ รองลงมาระหว่าง 30.1 – 45.0 ไร่ เฉลี่ย 32.84 ไร่ ส่วนใหญ่เป็นการถือครองโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ เฉลี่ยรายละ 27.12 ไร่ รองลงมาเป็นการถือครองที่ดินโดยเป็นของตนเอง เฉลี่ยรายละ 20.24 ไร่ การใช้ประโยชน์ที่ดินแยกเป็นที่ยู่ออาศัย เฉลี่ย 0.97 ไร่ ทำไร่ เฉลี่ย 21.19 ไร่ ทำนาเฉลี่ย 5.28 ไร่ ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นเฉลี่ย 6.17 ไร่ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ เฉลี่ย 1.27 ไร่ และที่ดิน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ว่างเปล่าไม่ได้ใช้ประโยชน์เฉลี่ย 14.19 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำไร่ เฉลี่ยปีละ 99,815.0 บาท รองลงมาได้จากการรับจ้าง เฉลี่ย 33,753.4 บาท และมีรายได้จากอื่นๆซึ่งได้แก่ ลูก ภรรยา สามัญชนที่นึ่งที่ไปทำงานต่างจังหวัดและต่างประเทศส่งมาให้เฉลี่ย 62,933.3 บาท ส่วนใหญ่มีรายได้รวมระหว่าง 100,001 – 200,000 บาท รองลงมาได้รวมระหว่าง 50,001 – 100,000 บาท และมีรายได้รวมระหว่าง 200,001 – 300,000 บาท ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 133,400.88 บาท แหล่งเงินทุนด้านการเกษตรมาจากตนเอง รองลงมาได้จากเอกชน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้านาคาการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ และสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ มีแหล่งความรู้ในชุมชนคือ ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน รองลงมาห้องสมุดประจำหมู่บ้าน และที่อ่านหนังสือพิมพ์ ส่วนใหญ่มีสื่อโทรทัศน์ รองลงมามี วิทยุ/ดีวีดี และวิทยุ ในครัวเรือน ตามลำดับ เกษตรกรได้รับความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมาจากผู้เฒ่าผู้แก่ เพื่อนบ้านและเครือข่ายอาสาสมัครเกษตร และโทรทัศน์ ตามลำดับ

2. ความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นของเกษตรกร

2.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะม่วงหิมพานต์

เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้ในประเด็น มะม่วงหิมพานต์เป็นพืชที่ทนแล้ง ปลูกง่าย เจริญเติบโตเร็ว ดูแลง่าย ขึ้นได้ในดินแทบทุกชนิดที่ระบายน้ำดี รองลงมา มีความรู้ว่าการป้องกันกำจัดศัตรูพืช ควรเน้นวิธีผสมผสาน เช่น วิธีกล วิธีสารเคมี วิธีชีวภาพ พยายามใช้สารเคมีให้น้อยที่สุด และเมื่อเก็บผลมาแล้วให้บิดเมล็ดออกจากผลทันทีเพื่อป้องกันเชื้อราเข้าทำลายเมล็ด และระดับน้อยที่สุด ในประเด็นการคัดเลือกพันธุ์ ต้องเป็นพันธุ์ที่เมล็ดใหญ่ จำนวนเมล็ดต้องน้อยกว่า 150 เมล็ด/กิโลกรัม

2.2 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตมะขามเปรี้ยว

เกษตรกรส่วนใหญ่ มีความรู้ในประเด็น มะขามเปรี้ยวสามารถปลูกได้ดีในทุกพื้นที่ของประเทศ รองลงมา มีความรู้ว่ามีมะขามเปรี้ยวเริ่มให้ผลหลังจากปลูกไปแล้ว 3-4 ปี และระดับน้อยที่สุดในประเด็นหนอนเจาะฝักสามารถเข้าทำลายมะขามเปรี้ยวได้

3. ความต้องการและแนวทางการส่งเสริมการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้นของเกษตรกร

3.1 ความสนใจ ความพร้อมและรูปแบบการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น

เกษตรกรทั้งหมด มีความสนใจในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยมีความสนใจปลูกมะขามเปรี้ยว รองลงมามะม่วงหิมพานต์ ขางพารา และมะนาว ตามลำดับ เกษตรกรมีระดับความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนอยู่ในระดับมากที่สุด เกษตรกรต้องการรูปแบบการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น แบบแบ่งพื้นที่ปลูกกับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รองลงมาปลูกเต็มพื้นที่ ปลูกเป็นแนวร่วมกับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และปลูกเป็นแนวรั้ว ตามลำดับ โดยเกษตรกรที่ต้องการแบ่งพื้นที่ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ส่วนใหญ่ต้องการแบ่งพื้นที่ปลูก มากกว่าร้อยละ 40 รองลงมาระหว่างร้อยละ 21 – 30 และระหว่างร้อยละ 11 – 20 ของพื้นที่

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

3.2 ความต้องการให้เกษตรกรตำบลสนับทึนในประเด็นการส่งเสริมการเกษตร

ด้านความรู้ มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การบริการความรู้ (2) การสืบค้น/รวบรวมความรู้ (3) การถ่ายทอดความรู้

ด้านการประสานงาน มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การประสานงานภายในชุมชน (2) การประสานงานภายนอกชุมชนแต่ในพื้นที่รับผิดชอบ (3) การประสานงานนอกชุมชนนอกพื้นที่

ด้านการดำเนินงาน มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การจัดทำแผนปฏิบัติการ (2) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

ด้านการจัดการเรียนรู้/ถ่ายทอดเทคโนโลยี มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การกำหนดประเด็นการเรียนรู้ (2) การจัดทำแผนการเรียนรู้ (3) การดำเนินการตามแผนการเรียนรู้

ด้านการให้บริการทางการเกษตร มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การให้บริการคลินิกเคลื่อนที่ (2) การให้บริการ ณ ศูนย์ถ่ายทอดฯ (3) การให้บริการข้อมูลข่าวสาร

ด้านการวิจัย มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การเป็นที่ปรึกษาการทำวิจัย (2) การเป็นผู้ช่วยให้ชุมชนร่วมวิจัย

3.3 ความต้องการการฝึกอบรม อุปกรณ์และสื่อ และวิธีการฝึกอบรม ของการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์

ความต้องการการฝึกอบรม มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (2) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (3) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ ส่วนในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (2) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (4) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (4) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

สื่อที่ต้องการใช้ในการฝึกอบรม

คู่มือ มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (2) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (3) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (4) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (6) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ ในระดับมาก คือ การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

แผ่นพับ มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (2) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (3) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (4) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (5) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (6) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (7) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

โปสเตอร์ มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (2) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (3) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (4) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (5) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (6) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (7) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

วิดีโอ มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (2) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (3) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (4) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (6) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (7) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

Power point มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (2) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (3) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (4) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (5) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (6) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (7) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

วิธีที่ต้องการในการฝึกอบรม

การบรรยาย มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (2) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (3) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (4) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (5) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (6) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (7) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

การสาธิต มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (2) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (3) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (4) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (5) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (6) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (7) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

ทัศนศึกษา มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การดูแลรักษามะม่วงหิมพานต์ (2) การแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์ (3) โรคและแมลงของมะม่วงหิมพานต์ (4) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (5) การปลูกมะม่วงหิมพานต์ (6) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (7) การเก็บเกี่ยวมะม่วงหิมพานต์

3.4 ความต้องการการฝึกอบรม อุปกรณ์และสื่อ และวิธีการฝึกอบรม ของการส่งเสริมการปลูก

มะขามเปรี้ยว

ความต้องการการฝึกอบรม มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (2) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว ในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (2) การปลูกมะขามเปรี้ยว (3) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (4) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (5) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

สื่อที่ต้องการใช้ในการฝึกอบรม

คู่มือ มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (2) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (3) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (4) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (5) การปลูกมะขามเปรี้ยว (6) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (7) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

แผ่นพับ มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (2) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (3) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (4) การปลูกมะขามเปรี้ยว (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (6) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (7) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

โปสเตอร์ มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (2) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (3) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (4) การปลูกมะขามเปรี้ยว (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (6) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (7) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

วิดีโอ มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (2) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (3) การปลูกมะขามเปรี้ยว (4) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (6) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (7) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

Power point มีในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (2) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (3) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (4) การปลูกมะขามเปรี้ยว (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (6) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (7) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

วิธีที่ต้องการในการฝึกอบรม

การบรรยาย มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (2) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (3) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (4) การปลูกมะขามเปรี้ยว (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว ในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (2) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

การสาธิต มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (2) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (3) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (4) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว (5) การปลูกมะขามเปรี้ยว (6) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว ในระดับมาก อยู่ 1 เรื่อง คือ (1) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

ทัศนศึกษา มีในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ (2) การดูแลรักษามะขามเปรี้ยว (3) โรคและแมลงของมะขามเปรี้ยว (4) การปลูกมะขามเปรี้ยว (5) การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว ในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) การแปรรูปมะขามเปรี้ยว (2) การเก็บเกี่ยวมะขามเปรี้ยว

3.5 ความต้องการและแนวทางการจัดฝึกอบรม

เกษตรกรส่วนใหญ่ เห็นว่าการประสานงานก่อนเข้าฝึกอบรมควรแจ้งล่วงหน้าก่อน เฉลี่ย 7.2 วัน การจัดฝึกอบรมควรจัดช่วงเดือนมีนาคม รองลงมาเดือนกุมภาพันธ์ และเดือนเมษายน จำนวนวันในการจัดฝึกอบรมแต่ละครั้ง ควรจัดฝึกอบรมครั้งละ 1 วัน รองลงมาครั้งละ 2 วัน และครั้งละ 3 วัน จำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรมในแต่ละรุ่น ควรมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมเฉลี่ยรุ่นละ 38.6 คน สถานที่จัดฝึกอบรม ควรจัดฝึกอบรมที่ศาลา วัด รองลงมา ศาลาประชาคมหมู่บ้าน และหอประชุมโรงเรียน

3.6 ความต้องการด้านการสนับสนุนหลังการฝึกอบรม

เกษตรกรมีความต้องการการสนับสนุนภายหลังการฝึกอบรมในระดับมากที่สุด ในประเด็นดังนี้ (1) การประกันราคา (2) ด้านประสานงานแหล่งปัจจัยการผลิต (3) การให้บริการเอกสารคำแนะนำ (4) การให้คำแนะนำแก่เกษตรกร (5) การจัดฝึกอบรมให้ความรู้เพิ่มเติม ส่วนในระดับมาก ในประเด็นดังนี้ (1) ประสานงานแหล่งเงินทุน (2) วางแผนการผลิตและการตลาด (3) ประชาสัมพันธ์ (4) การจัดตั้งกลุ่ม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

4. ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เดิม

4.1 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการปลูกมะม่วงหิมพานต์ ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยง

สัตว์เดิม

เกษตรกรมีปัญหาและอุปสรรค ด้านการผลิตในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ ไม่มีความรู้เรื่องการดูแลรักษา ส่วนในระดับมาก ใน 4 ประเด็นดังนี้ (1) ไม่มีความรู้เรื่องพันธุ์ (2) ไม่มีความรู้เรื่องการปลูก (3) ไม่มีแหล่งพันธุ์ (4) ไม่มีความรู้เรื่องการเก็บเกี่ยว ส่วนในระดับปานกลาง ใน 4 ประเด็นดังนี้ (1) ขาดปัจจัยการผลิตในการดูแลรักษา (2) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการดูแลรักษา (3) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว (4) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการปลูก และในระดับน้อย คือ (1) พื้นที่ไม่เหมาะสม

เกษตรกรมีปัญหาและอุปสรรค ด้านการจัดการในระดับมากที่สุด ใน 2 ประเด็นดังนี้ (1) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการแปรรูป (2) ไม่มีความรู้ในการแปรรูป ส่วนในระดับมาก ใน 5 ประเด็นดังนี้ (1) ขาดเงินทุนหมุนเวียนในเรื่องต้นทุน (2) ใช้เวลานานกว่าจะมีรายได้ (3) ราคาไม่แน่นอน (4) ช่องทางการตลาดน้อย (5) ไม่มีแหล่งจำหน่าย ส่วนในระดับปานกลาง คือ ไม่มีรายได้ข้ออื่น

4.2 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการปลูกมะขามเปรี้ยว ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

เดิม

เกษตรกรมีปัญหาและอุปสรรค ด้านการผลิตในระดับมาก ใน 4 ประเด็นดังนี้ (1) ไม่มีความรู้ในการดูแลรักษา (2) ไม่มีแหล่งพันธุ์ (3) ไม่มีความรู้เรื่องพันธุ์ (4) ไม่มีความรู้ในการปลูก ส่วนในระดับปานกลาง ใน 4 ประเด็นดังนี้ (1) ไม่มีความรู้ในการเก็บเกี่ยว (2) ขาดปัจจัยการผลิตในการดูแลรักษา (3) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการดูแลรักษา (4) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว ส่วนในระดับน้อย ใน 2 ประเด็นดังนี้ (1) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการปลูก (2) พื้นที่ไม่เหมาะสมในการปลูก

เกษตรกรมีปัญหาและอุปสรรค ด้านการจัดการในระดับมาก ใน 8 ประเด็นดังนี้ (1) ขาดเงินทุนหมุนเวียน (2) ไม่มีความรู้ในการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (3) ใช้เวลานานกว่าจะมีรายได้ (4) ไม่มีความรู้ในการแปรรูป (5) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการแปรรูป (6) ราคาไม่แน่นอน (7) ไม่มีแหล่งจำหน่าย (8) ช่องทางการตลาดน้อย ส่วนในระดับปานกลาง ใน 2 ประเด็นดังนี้ (1) ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (2) ไม่มีรายได้ข้ออื่น

อภิปรายผล

1. แหล่งความรู้ชุมชนและแหล่งความรู้ทางการเกษตร แหล่งความรู้ชุมชน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 78 มีแหล่งความรู้ในชุมชนคือ ผู้นำเกษตรกรในหมู่บ้าน และแหล่งความรู้ทางการเกษตรที่ได้รับพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ได้รับความรู้ทางการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมา ผู้นำท้องถิ่น เพื่อนบ้านและเครือญาติ และอาสาสมัครเกษตร สอดคล้องกับ พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2551:223-232) ซึ่งกล่าวไว้ว่า วิธีการส่งเสริมโดยอ้างอิงชุมชนเป็นเกณฑ์ ในลักษณะของการประสานหน่วยงานทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ลักษณะผสมผสาน (Integrated) กันตามความต้องการและภูมิปัญญาของท้องถิ่นซึ่งเรียกว่าศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร โดยจัดให้เป็นศูนย์ของการเรียนรู้ของเกษตรกร ตลอดจนสนใจในการพัฒนาเกษตร จัดว่า ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้ และปฏิบัติการผลิตผลผลิตทางการเกษตรที่ดี แนวทางในการผสมผสานความต้องการ ชุมชนทรัพยากรท้องถิ่นชุมชน กลุ่มเกษตรกร และองค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งคณะกรรมการในศูนย์ฯ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำ และอาสาสมัครเกษตรกรของแต่ละหมู่บ้านทำให้สามารถเป็น แหล่งความรู้ส่วนใหญ่ของเกษตรกร

2. ความสนใจ ความพร้อมและรูปแบบการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น จากผลการศึกษาความสนใจและความพร้อมในการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นของเกษตรกรในตำบลน้ำไผ่ โดยเกษตรกรทั้งหมด มีความสนใจในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยเกษตรกร ร้อยละ 71.8 มีความสนใจปลูกมะขามเปรี้ยว และเกษตรกร ร้อยละ 69.2 มีความสนใจปลูกมะม่วงหิมพานต์ ส่วนด้านความพร้อมของเกษตรกรที่จะปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นไม้ผลไม้ยืนต้น เกษตรกรร้อยละ 38 มีระดับความพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาร้อยละ 31.7 มีในระดับมาก ร้อยละ 27.3 มีในระดับปานกลาง และมีเพียงร้อยละ 2.6 มีในระดับน้อย สอดคล้องกับ ฐานิยา ชูจิตารมย์ (2534:113) ได้ศึกษาการผลิตมะม่วงหิมพานต์ในโครงการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์แทนมันสำปะหลังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินป่าดงชุมพวง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา พบว่าเกษตรกรมีความเห็นด้วยมากต่อการผลิตมะม่วงหิมพานต์แทนมันสำปะหลัง โดยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.90 โดยเหตุผลที่เกษตรกรมีความสนใจในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากเกษตรกรมีอายุมาก (อายุเฉลี่ย 50.99 ปี) ทำให้ไม่มีกำลังในการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งต้องใช้แรงงานมาก และเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมาก (พื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 32.84 ไร่) ทำให้ต้องการแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ไปเป็นพื้นที่การปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น

3. ความรู้เกี่ยวกับการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น จากการศึกษาพบว่า เกษตรกร มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกมะม่วงหิมพานต์ ในระดับมาก แต่ยังมีส่วนประเด็นที่เกษตรกรมีความเข้าใจน้อย ได้แก่ การคัดเลือกพันธุ์ การตัดแต่งกิ่ง ระยะปลูก และการขยายพันธุ์ ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกมะขามเปรี้ยวมีในระดับปานกลาง และมีประเด็นที่เกษตรกรเข้าใจน้อย ได้แก่ แมลงศัตรูพืช การขยายพันธุ์ การตัดแต่งกิ่ง สอดคล้องกับฐานิยา ชูจิตารมย์ (2534:113) ได้ศึกษาการผลิตมะม่วงหิมพานต์ในโครงการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์แทนมันสำปะหลังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินป่าดงชุมพวง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ความรู้ที่เกษตรกรส่วนน้อยรู้ ได้แก่ กิ่งแขนงที่แตกออกมาได้รอบเลียบยอดก่อนปลูกควรตัดออก

4. ความต้องการการฝึกอบรม อุปกรณ์และสื่อ และวิธีการฝึกอบรม ของการส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น จากการศึกษาความต้องการการฝึกอบรมการส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น พบว่า เกษตรกรมีความต้องการการฝึกอบรมของการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์อยู่ในระดับมากที่สุด มี 3 ประเด็น ได้แก่ การดูแลรักษา โรคและแมลง และการแปรรูป ในระดับมากมี 4 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การเก็บเกี่ยว และการจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว ส่วนเกษตรกรมีความต้องการการฝึกอบรมของการส่งเสริมการปลูกมะขามเปรี้ยวในระดับมากที่สุด มี 2 ประเด็น ได้แก่ การดูแลรักษา และโรคและแมลง ในระดับมากมี 5 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การเก็บเกี่ยว การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยวและการแปรรูป เนื่องจากในพื้นที่มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลานาน ซึ่งมะม่วงหิมพานต์และ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

มะขามเปรี้ยวเป็นพืชที่เริ่มมีปลูกในพื้นที่ จึงถือเป็นสิ่งใหม่ และเกษตรกรในพื้นที่ยังไม่เคยได้รับการส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นอย่างจริงจัง สอดคล้องกับมาศพล ศิริประภา (2543:135-136) ได้ศึกษา ความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการปลูกยางพารา ซึ่งพบว่า เกษตรกรต้องการความรู้ในระดับมาก 14 ด้าน ได้แก่ ความรู้ด้านการดูแลรักษาสวนยางก่อนและหลังการเปิดกรีด การป้องกันกำจัดโรคและแมลง การป้องกันความเสียหายจากความแห้งแล้ง การบำรุงรักษาหน้ายาง การใช้สารเคมีเร่งน้ำยาง ระบบการกรีด เทคนิคการเปิดกรีดการกรีดยางและเก็บน้ำยาง ความเหมาะสมของลักษณะต้นที่สามารถเริ่มกรีดได้ เทคนิคการผลิตยางแผ่นคุณภาพ เทคนิคการปรับปรุงคุณภาพยางแผ่น เทคนิคการเก็บรักษายางแผ่น การคัดชั้นยาง การคิราลายาง การตลาดยางพาราและอาชีพเสริมที่เกี่ยวข้องกับยางพารา และอันราวดิ ชาญสุวรรณ (2543 : 69) ที่ได้ศึกษา ความต้องการเทคโนโลยีการผลิตมะขามหวานของเกษตรกร : ศึกษากรณีเกษตรกรผู้ปลูกมะขามหวานในตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า เทคโนโลยีการผลิตมะขามหวานที่เกษตรกรมีความต้องการมากคือ การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การป้องกันกำจัดโรคพืช และการออกดอกติดฝัก

ส่วนการศึกษาเรื่องสื่อที่ต้องการใช้ในการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรมีความต้องการคู่มือในการฝึกอบรม ในระดับมากที่สุดทั้งมะม่วงหิมพานต์และมะขามเปรี้ยวทั้งหมด 7 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา โรคและแมลง การเก็บเกี่ยว การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูป ส่วนในสื่อที่เหลือได้แก่ แผ่นพับ โปสเตอร์ วิดีทัศน์ และเพาเวอร์พอยท์ เกษตรกรมีความต้องการในระดับมากทุกประเด็นทั้งมะม่วงหิมพานต์และมะขามเปรี้ยว ในสื่อคู่มือที่เกษตรกรมีความต้องการมากที่สุดใน 7 ประเด็น เกษตรกรให้เหตุผลว่า หลังการฝึกอบรมเกษตรกรสามารถเปิดคู่มืออ่านทบทวนได้ ซึ่งในการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นทั้ง 2 ชนิดน่าจะมีเทคนิค รายละเอียดต่าง ๆ มาก สอดคล้องกับพัฒนา นรมาศ (2543 : 72) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ในระดับมาก เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถจัดหาได้ง่าย ใช้สะดวก ราคาไม่สูงเกินไป สามารถอ่านทบทวนได้เมื่อเกิดความสงสัย

ส่วนการศึกษาเรื่องความต้องการวิธีการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรต้องการบรรยาย การสาธิต และทัศนศึกษาในระดับมากที่สุดอยู่ 7 ประเด็น ได้แก่ การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา โรคและแมลง การเก็บเกี่ยว การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูป ในมะม่วงหิมพานต์ ส่วนมะขามเปรี้ยวพบว่า ส่วนใหญ่วิธีการฝึกอบรมและในทุกประเด็นมีความต้องการในระดับมากที่สุด มีเพียงบางประเด็นได้แก่ การบรรยาย และการสาธิตในประเด็น การเก็บเกี่ยว และการแปรรูป และการสาธิตในประเด็นการเก็บเกี่ยว มีความในระดับมาก สอดคล้องกับมาศพล ศิริประภา (2543:135-136) พบว่าเกษตรกรมีความต้องการในด้านวิธีการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ในระดับมาก คือ การจัดอบรมวิทยากรยางพาราเพิ่มเติม การจัดทัศนศึกษาดูงาน การจัดทำแปลงสาธิต และนิคยา รักศีล (2550 : 107-108) พบว่า เกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมและการถ่ายทอดความรู้ในระดับมากที่สุด คือ การจัดการฝึกอบรมด้วยวิทยากรยางพารา การจัดทำแปลงสาธิตในพื้นที่ใกล้เคียง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3 The 3rd STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานเกษตรอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการกำหนดนโยบาย การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร การจัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เดิม ซึ่งเป็นพื้นที่บนเขาและไหล่เขา ที่เคยเกิดภัยธรรมชาติดินโคลนถล่ม เพื่อเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยมีแนวทางดังนี้

1.1.1 การส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นในพื้นที่ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาดจังหวัดอุดรธานี ควรส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์ และมะขามเปรี้ยว เนื่องจากในพื้นที่ตำบลน้ำไผ่มีชุดดินที่ 29 และ 48 ซึ่งมีการพังทลายในบริเวณที่มีความลาดชันสูง ความอุดมสมบูรณ์ของดินปานกลางเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่หรือไม้ผลต่าง ๆ โดยควรส่งเสริมให้มีการแบ่งพื้นที่ปลูกกับข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งพืชทั้งสองชนิดนี้จะช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำได้ โดยในระหว่างที่รอพืชทั้งสองชนิดนี้ให้ผลผลิตควรมีการส่งเสริมการปลูกพืชแซม ได้แก่ ถั่วเหลือง ข้าวโพด และหญ้าเลี้ยงสัตว์ ซึ่งการวิจัยของกฤติกา กิตติวิโรจน์ (2549 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการชะล้างพังทลายของดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินพร้อมกับศึกษาคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์ของวิธีการปลูกข้าวโพดแบบอนุรักษ์ดินและน้ำวิธีต่างๆ เทียบกับวิธีการปลูกข้าวโพดแบบเกษตรกรปฏิบัติในพื้นที่ลาดชัน พบว่า การปลูกข้าวโพดใน 4 วิธีการปลูกแบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ได้แก่ 1) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้าแฝก 2) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้าฐี่และมีมะม่วงปลูกบนแถบหญ้าฐี่ 3) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบกระถิน 4) ปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้าฐี่และมีมะละกอปลูกบนแถบหญ้าฐี่ ทุกวิธีช่วยลดการสูญเสียดินและน้ำไหลบ่าได้ดีและมีปริมาณลดลงในทุกปีของการทดลอง โดยการปลูกข้าวโพดระหว่างแถบหญ้าฐี่และมีมะละกอนั้น มีประสิทธิภาพมากที่สุด ในการลดการสูญเสียดินและน้ำไหลบ่าในขณะที่การปลูกข้าวโพดแบบเกษตรกรนั้นมีประสิทธิภาพต่ำสุด

1.1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรสนับสนุนเกษตรกร ในด้านความรู้โดยเฉพาะในการบริการความรู้ การสืบค้นความรู้และการถ่ายทอดความรู้ ด้านการจัดการเรียนรู้/การถ่ายทอดเทคโนโลยี ควรกำหนดประเด็น จัดทำแผนและดำเนินการตามแผนการเรียนรู้ และด้านการให้บริการทางการเกษตรควรมีการให้บริการคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ การให้บริการ ณ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี และการให้บริการข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในยุคปัจจุบันมีบทบาทมากขึ้นในการกลั่นกรองเพราะในบางความรู้อาจเป็นความรู้ที่ไม่เหมาะสมแก่การพัฒนาของเกษตรกร ดังนั้นบทบาทของนักส่งเสริมการเกษตรในยุคที่มีข้อมูลข่าวสารและความรู้ต่างๆ มากมายนี้ ย่อมมีความสำคัญมากขึ้น ในการกลั่นกรองคิดวิเคราะห์ แก้ไข รวมทั้งการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดีของเกษตรกรมาเผยแพร่หรือปรับปรุงให้ดีขึ้นและเผยแพร่ไปสู่ชุมชนอื่น โดยนักส่งเสริมการเกษตรต้องเพิ่มบทบาทการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมคิดร่วมทำมากกว่าบทบาทของครูหรือวิทยากรในการให้ความรู้เพียงอย่างเดียว

1.1.3 ด้านการจัดการฝึกอบรม ควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อน 7 – 9 วัน ควรจัดฝึกอบรมในช่วงเดือนมีนาคม จัดครั้งละ 1 – 2 วัน แต่ละรุ่นควรมีผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 21- 40 คน และในการจัดฝึกอบรมควรจัดที่ศาลาวัดของแต่ละหมู่บ้าน

1.1.4 ด้านหลักสูตรการจัดฝึกอบรม ควรมีการกำหนดเป็น 2 หลักสูตร คือ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3

The 3rd STOU Graduate Research Conference

1) หลักสูตรการผลิตมะม่วงหิมพานต์ โดยมีเนื้อหา ใน 7 ประเด็น) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา โรคและแมลง การเก็บเกี่ยว การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูป โดยเน้นในประเด็นโรคและแมลง การแปรรูป และการดูแลรักษา โดยหลักสูตรนี้ ควรมีการบรรยายในทุกประเด็นและมีการสาธิตในบางประเด็น เช่น การคัดเลือกและการขยายพันธุ์เพื่อที่จะทำให้เกษตรกรได้เห็นภาพและลงมือปฏิบัติได้จริง ส่วนการแปรรูป ควรจะมีการไปทัศนศึกษาดูงานกลุ่มเกษตรกรที่มีการแปรรูปเมล็ดมะม่วงหิมพานต์

2) หลักสูตรการผลิตมะขามเปรี้ยว โดยมีเนื้อหา ใน 7 ประเด็น) การคัดเลือกและการขยายพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา โรคและแมลง การเก็บเกี่ยว การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูป โดยเน้นประเด็น การดูแลรักษา และโรคและแมลง ควรมีการบรรยายในทุกประเด็น ส่วนประเด็นการคัดเลือกและการขยายพันธุ์ควรมีการนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานและมีการสาธิตเนื่องจากเกษตรกรสนใจมะขามเปรี้ยวฝักกระดานซึ่งเป็นมะขามเปรี้ยวพันธุ์ที่ค่อนข้างให้ผลผลิตดีและไม่ค่อยมีในพื้นที่

1.1.5 ด้านสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรม ควรมีการแจกคู่มือเพื่อให้เกษตรกรนำไปทบทวนหรือศึกษาภายหลังการฝึกอบรมไปแล้ว ส่วนสื่ออื่นๆควรพิจารณาตามความเหมาะสมของแต่ละประเด็นเนื้อหา

1.1.6 ด้านการตลาดเมื่อมีการส่งเสริมการปลูกไม้ผลไม้ยืนต้นทั้งสองชนิดไปแล้ว ชุมชนหรือหมู่บ้านควรมีการจัดการผลผลิตโดยยึดหลักแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวไว้ในหัวข้อฐานคิดในการพัฒนาเพื่อความพอเพียงวิจัยและพัฒนา “ธุรกิจชุมชนครบวงจร” (ผลิต – แปรรูป – ขาย – บริโภค) โดยให้ความสำคัญต่อ “การมีส่วนร่วม” ของคนในชุมชน และ “ฐานทรัพยากรของท้องถิ่น” ควรเริ่มพัฒนาจากวงจรธุรกิจขนาดเล็กในระดับท้องถิ่นไปสู่วงจรธุรกิจที่ใหญ่ขึ้นระดับประเทศ และระดับต่างประเทศ เพื่อที่จะเป็นการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งและยั่งยืนไม่ต้องพึ่งพาค่านกลางซึ่งจะทำให้สามารถกำหนดราคาสินค้าเองได้

1.1.7 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรในการปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น ในพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เดิม หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องควรจัดการแก้ไขและสนับสนุน ในประเด็นของมะม่วงหิมพานต์ ได้แก่ จัดการถ่ายทอดความรู้เรื่องพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การแปรรูป จัดหาแหล่งพันธุ์ วัสดุอุปกรณ์ในเรื่องการแปรรูป เงินทุนหมุนเวียนในเรื่องต้นทุน และแก้ไขเรื่องราคาไม่แน่นอน และในประเด็นของมะขามเปรี้ยว ได้แก่ จัดการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป จัดหาแหล่งพันธุ์ เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ในเรื่องการแปรรูป และแก้ไขเรื่องราคาไม่แน่นอน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการปลูกมะม่วงหิมพานต์และมะขามเปรี้ยว ในพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแปรรูปและการตลาดของมะม่วงหิมพานต์และมะขามเปรี้ยว เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และหาช่องทางการตลาด

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 3
The 3rd STOU Graduate Research Conference

บรรณานุกรม

- กฤติกา กิตติวิโรจน์. (2549). “ความอุดมสมบูรณ์ของดินและคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์ของวิธีการอนุรักษ์ดินและน้ำแบบต่าง ๆ และทัศนคติของเกษตรกรภายหลังการถ่ายทอดความรู้เรื่องระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) มหาวิทยาลัยนเรศวร
- ฐานิยา ชูจิตารมย์. (2534). “ การผลิตมะม่วงหิมพานต์ในโครงการส่งเสริมการปลูกมะม่วงหิมพานต์แทนมันสำปะหลังของเกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินป่าดงชุมพวง อำเภอชุมพวง จังหวัดนครราชสีมา ” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นิตยา รักศีล. (2550). “สภาพการผลิตยางพาราและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราในอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์. (2551). “แนวคิดเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร” ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา* หน่วยที่ 1-5 (หน้า 220-232) พิมพ์ครั้งที่ 3 นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช
- พัฒนา นรมาศ. (2543). “ปัญหาและความต้องการการใช้สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ภาคกลาง” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมการเกษตร) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- มาศพล ศิริประภา. (2543). “ความต้องการของเกษตรกรต่อการส่งเสริมการปลูกยางพาราในจังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- อัคราวิ ชาญสุวรรณ. (2543). “ ความต้องการเทคโนโลยีการผลิตมะขามหวานของเกษตรกร : ศึกษากรณีเกษตรกรผู้ปลูกมะขามหวานในตำบลวังชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์” วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์